

Tallózás régi szegedi betűszerűkön

(3.) A legrapszodikusabb egyéniség volt a nagytehetségű Rostkowitz Artur, aki egyébként még ma is megmaradt a régiek közül és Debrecenben eszi az újságírás fekete kenyerét. Erkölcsrendészeti buzgalmában milyen kényes ösvényekre mert térni! A lelke mélyén azonban költő maradt s van néhány olyan szép lírai verse, amely a legjobbak sorában is helyet foglalhat. Ugy emlékszem, hogy a Naplótól azért kellett megválnia, mert jószívűségében becsümpészte a kereskedelmi iskola érettségizőinek a tételeket akkor, mikor éppen főszerkesztője, Kulinyi volt a vizsgabiztos.

Finomságában, distingváltságában is csupa forrongás és diplomataszerű intrikus volt Szakács Andor, akit a politika hódított el a szépirástól. Az ebédutáni órákban, ceruzával, hevenyészve, megírta a »Fekete szivárvány« című római tárgyú regényét, amely a Napló után könyvben is megjelent és olyan feltűnést keltett a sajtóban, hogy Ebers műveitől hasonló értékűnek mondta a komoly kritika. Epp ilyen szép volt néhány másik, szintén római tárgyú novellája is. A legfőkétebbek újságíró, gyors munkás, biztos iudiciumu, aki magával ragadta az olvasóját, akár igaza volt, akár nem. De be tudta bizonyítani a maga igazát minden körülmények között. Volt a Budapesti Hírlap politikai rovatvezetője a szegedi évek után és ott is más politikát csinált, mint ami a lap álláspontja volt. En nem értettem soha a politikához, de úgy rémlik, hogy abban az időben, amikor a függetlenségi párt különféle frakciókba szakadt, ő Justh Gyulát puszította az újság álláspontja ellenére. Ez csak szakításra vezethetett, de ugyanakkor felmondtak a B. H. egy másik, azóta nagy karriert befutott munkatársának is csupán azért, mert félték tőle, annyira a bipotikus hatása alatt állott Szakácsnak. Andor aztán sajtófőnöke lett a Friedrich-kormányának, majd élete utolsó éveiben egy érdekes újságot szerkesztett, amelyben névtelenül egymásután írta a könnyebb fajsúlyú, de páratlan népszerű regényeket, amikért csak úgy kapkodták a lapot. Szóval végül mégis csak visszatért a szépirodalomhoz. Egészségebb fizikummal, főleg ha tanítható volna az önmérséklet tudománya, az irodalom egyik legnagyobb értékévé nőhetne volna ki magát.

Gallowich Jenő az anyag összehordásának volt páratlan mestere, szinte elképesztő, hogy hol mindenütt talált riportra való holmit, új területeket. Közben gyorsírást tanított számos iskolában és gründolt vagy tucatnyi egyesületet. Így alapította meg, szinte mellékesen a Demkét, amelyből sok mindenkinek volt haszna, csakis neki nem. Jelenlétük névsorát olyan túltengően még soha nem közölte újság, mint az ő idejében. Természetes, hogy ez úgynevezett társadalmi iskolát csinált és temetésen, ünnepségeken mindenki igyekezett jelenlétű lenni. Szervező genialitása máig sem hagyta cserben, amikor fiatalabb, lendületesebb mindenkinek, érte ezalatt nem csak a kortársait, hanem az ifjabb generációkat is.

Domokos László finom novellákkal és versekkel szintén a Naplónál kezdte és határozottan többet írt, mint a mennyit beváltott. Balassa Armin kötetekre menő cikksorozatát írt az állandó színház, főleg az örök álomként lebegő és máig sem létesült újári szinkor érdekében. Smarti álneven sokáig ismeretlenül tökéletes kis karcolatokat küldött valaki a lapnak, míg a véletlen leleplezte, hogy Pilch Jenőnek hívják a vasutimérnök. Később a Pesti Hírlapban tűnt fel pompás tárcákkal, aztán egészen nyoma veszett. Egy filigrán kedves uri fiú, Kemény Emil, szintén a lap külső-belső barátai közé tartozott.

Pénzügyi fogalmazó volt s olyan ritka ötletes kiroki író, hogy ebben is nagy sikereket ért volna el, ha az irodalomra szánja magát. Hálátlanság volna megelégedni egy fiatal lányról, aki teljes írói vértetben jelentkezett finom tárcáival. Strasser Rózsának hívták, szerény, igénytelen, halkszavú és mégis sokatmondó tehetség. Aztán férjhez ment és Isten tudja, mi lett belőle.

A Híradó gárdájában a Liptai fiúk a színház szerelmesei voltak. Károly pompás karcolatait, amiket Carols névvel szignált, nagyon népszerűek, de jók is. A század elején felkerült a Magyarországhoz, ő írta az Ocskay brigádéros bemutatójáról a referátát, megdicsérve a szép magyar darabot. Másnap aztán az újság politikai okokból Herczeg Ferenc ellen foglalt állást, Liptait dezavualták, az állását is elvesztette emiatt. Herczeg erre gavallérosan kárpótolni akarta, havi száz forintot ajánlott fel neki, ha az Új Idők minden számában ír egy kis cikket. Vészi József tovább lelkesedett a Magyarországi támadásai ellen és megtoldotta ezt szintén száz forinttal, havonta szállítandó négy cikkért. Mindkét helyen mégis alig egy-két gyenge írást jelent meg. Akkor mondta nekem Vészi:

— Így még senki sem dezavualta a híres szegedi újságírógárdát, mint a maguk Liptaija.

Erthetetlen is volt, hogy mi történt vele. Egyszerre megtorpant a fővárosban. Aztán még egyszer szerepelt, amikor Beöthy László sajtópert indított ellene, épp a Vigaszínházban színre került Ocskay brigádéros körül lezajlott viharok idején. Beöthy akkor a Nemzeti Színház igazgatója volt. Rákosi Jenő elmondja emlékirataiban, hogy voltaképpen őt akarták a színház élére állítani, de ő az unokaöccsét ajánlotta. A sajtópertben aztán Liptait felmentette a bíróság. Beöthy természetesen megbukott, hogy aztán a legnagyobb stilusu színigazgatóvá fejlődjék ki.

A kisebbik Liptai fiú, az Imre, elő megtestesülése a flegmának, a kényelemnek, szintén Budapestre került és számos szindarabjával aratott sikert. Szerkesztője volt egy ideig a Pesti Naplónak is olyan időben, mikor a régi szerkesztőség ott hagyta a lapot, mert nem volt hajlandó tovább tőni a gumi- és vaskereskedőtulajdonos fölénykedését. Amugy korán halt meg.

A Híradónál unta a közigazgatási rovatot Kisteleki Ede, a költő, a lap főerőssége mégis Újvári Péter volt, aki rabbinak indult s páratlan iudiciummal, pompás nyelvezettel írta meg súlyos cikkei. Alapjában véve élhetetlen szerény Slemil, aki később szintén Budapestben megfelelő körökben szenzációs sikert jiddis-regényeivel keltett feltűnést. Molnár Jenő mindent írt, ami csak adódott. A téma nehéz volta nem izgatta, vers, novella, karcolat egyforma könnyedséggel került ki a keze alól. Mint a már lehanyatló Borsszem Jankó szerkesztője halt meg aránylag fiatalon. Élelmességében fazonban kevés párja akadt.

El kell még árulnom, hogy egy időben majdnem a belső munkatárs

lett a Szegedi Naplónak Ady Endre is. A robbanó természetű Szakács Andor otthagya a lapot s szertenézvén a hazában, helyébe Nagyváradon keresett munkatársat a szerkesztőség. A megállapodás perfektuálódott is Adyval, várjuk a megérkezését, amiből azonban elmaradt, még pedig ma már lényegtelennek tetsző ok miatt. Ady ugyanis nagyobb előleget kívánt, azt is sürgönyileg, a kiadó pedig szakadatlan pénzzavarban szenvedvén, nem teljesíthette a kívánságát. Oktalanság a multba visszanezve keresni, hogy mi lett volna, hogyan alakult volna valami, azért érdemes eltűnődni rajta, hogyan hatott volna a nagy költő fejlődésére Szeged levegője? Erről a szerződtesről rajtam kívül ma már csak egy élő kortárs tud, Stern Szerén, a Napló akkori pénztárosnője és a kiadóhivatal jó lelke.

Annyi azonban bizonyos, hogy páratlan volt a századfordulón a szegedi betűvetők élete. Szabad a levegő, általában ragyogó a szabadság. Fél-több gondú cenzora és kritikusa mindenki önmagának, mint egy ezred zsoldár. A Napló kiadója pedig akkor se szólt bele semmibe, ha érdeklőben léptünk valakinek a tyukszemére. Jellemzősül azt is elárulom, hogy mégse volt soha sajtópörünk, legalább is nem olyan, amire emlékezni érdemes volna.

Ezek a sorok pedig tekintessenek

DELMAGYARORSZÁG
SZOMBAT, 1944 MÁRCIUS 25

csak futólagos vázlatoknak, kapkodó tallózásnak, hiszen fejezetek telnének ki egy-egy névből, a hozzájuk fűződő eseményekből. Talán sor kerül egyszer azokra is.

Régi riportér

Viipuri — Petsamo — Hanko

Szovjetország területi követelések Finnországgal szemben

Március 12-én mulott negyedik esztendeje, amikor a Szovjet a 104 napig tartó hősies finn-orosz téli háború befejezésekor ráerőszakolta a maroknyi testvérmemzeire a »moszkvai béke« néven ismert békeszerződést. A hősies finn nemzet kénytelen volt elfogadni akkor a nagy területi veszteségekkel járó szerződést, hogy megmaradjon további területe és az ország belső létformája sértetlen maradjon.

Finnország elvesztette akkor gazdaságilag legértékesebb területét: Karjalát és kiváló tengeri támaszpontját: Hankót. Véglegesen azonban egyikről sem mondott le. 1941 június 22-én új fordulat következett. Kitért a német-szovjet háború. A finnek ismét fegyvert fogtak. Régi határjuk vizszovalóják Karjalát és december 4-én a kiűrt Hankót is megszállták. Régi területeik visszafoglalása után a finnek kijelentették, hogy nincs szándékuk idegen, hozzájuk nem tartozó területeket meghódítani és elfoglalni, ők csak ahhoz ragaszkodnak, ami évszázadok óta az övék. A finn csapatok meg is állapodtak régi határakon és hősiesen védelmezték is azokat. Ismét új fordulat következett. A szovjet sorozatos légitámadásokat indított Helsinki és több nagyobb finn város ellen, majd a lélektani hatás kellő kiszámítása mellett az 1940 március 12-i moszkvai békénél is súlyosabb feltételeket ajánlott az agyonkínzott és lelkiileg-testileg agyongyötört nemzetnek. A szovjet békefeltételek, amelyeket február 29-én esti híradásában ismertetett a moszkvai rádió nemcsak súlyosak, de egyes pontjait tekintve lehetetlenek is. A súlyos békefeltételek ellenére is bizott Finnország, hogy a feltételek bizonyos pontjait módosítani fogja Moszkva, így

Helsinki megkereste azokat a szálat, amelyek segítségével megkezdheti a békefeltételek tárgyalását.

A moszkvai békefeltételeknek tagadhatatlanul egyik legsúlyosabb pontja az, amely a szovjet-orosz területi követeléseket tartalmazza.

Finnország életereje: Karjala

Suomi hábru előtti területe közel 390 ezer négyzetkilométer volt. Az első pillanatban az a mintegy 25 ezer négyzetkilométernyi terület, amelyet a szovjet Finnországtól követel, nem is tűnik olyan soknak, viszont épp ez a terület az, amely gazdaságilag Suomi életterejét jelenti.

A követelt területekből mintegy 20 ezer négyzetkilométernyi esik Karjalára, Finnországnak legkeletibb gazdasági paradicsomára. Ez a terület mintegy félkörben helyezkedik el a hatalmas kiterjedésű Laatokka-tó körül. (Szokottabb nevén: Ladoga.)

Talán Finnország egyetlen területe sem szenvedett annyit az évszázados háborusodások során, mint éppen ez a karjalai rész. Pedig ez a terület északi testvérmépünk egyik legősibb települése. A varjagok már a VIII. század végén birtokolják ezt a területet és a kalevalai runok legősibb szálat is idevezetnek. Mikor a svédek keresztény hitre térítették a pogány finn törzseket, legtöbbször a területnek a lakossága maradt meg pogánnak. Magnus svéd király öccse, Benedek, Finnország hercege, amikor 1284-ben hatalomhoz jutott, egy életen át tartó küzdelmet folytatott Karjala birtoklásáért. Mielőtt a nyugatfinnországi területekhez csatolhatták volna Karjalát, Dimitrij keleti fejedelem megtámadta ezt a területet és a szó legtéljesebb értelmében végigharcsolta. Ekkor a finnek felépítették Viipuri várát, amely 1291. év koratavaszán ki is állotta a tűzkeresztséget. Karjala ismét a finnek birtokába került, karjalai tartomány néven. A tartomány fővárosa Viipuri lett. Az évszázadok során állandóan változtak Finnország keleti határai, míg végül 1809-ben, illetve később 1920-ban a tartui (dorpáti) békeszerződés értelmében ideiglenesen rendezték a keletkarjalai határ körülmutató zürzavaros állapotok.

Karjala legnagyobb városa Viipuri. A háború előtt mintegy 85 ezer la-

Italmérők!

BORT

ÖRDÖG ANTAL
bornagykereskedőnél

legelőnyösebben vásárolhatók

Szeged, Kálvária-sor 8. — Telefon: 29-38.

Minőség!

Megbízhatóság!